

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

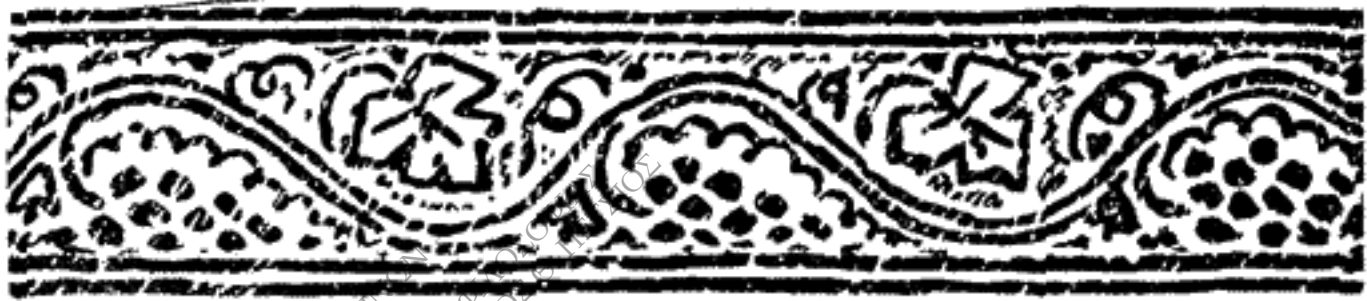
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1936

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 ἢ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 3Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΘΝ. ΒΙΒΛ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ. ΚΕΝΤΡΟΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΑΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ*

Ἡ ἀπηκριβωμένη ἐνταῦθα ἀνάλυσις τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τῆς τελευταίας δεκαετίας καὶ ἡ εὐσυνείδητος μελέτη τῆς ἰδιοφυΐας ποιητῶν διαφόρου ποιητικῆς ὑποστάσεως ἠθέλην φέρει ἡμᾶς μακράν. Ἐάν ἐπετρέπετο ἐν τούτοις νὰ χαρακτηρίσωμεν δι' ὀλίγων λέξεων τὴν ποίησιν τῆς δεκαετίας ταύτης, χωρὶς ν' ἀδικήσωμεν τὴν μνήμην εὐγενῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ τέκνων, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἐν τῇ ποιήσει ταύτῃ διαβλέπομεν τὰ πρῶτα βήματα τελειότερας καὶ πλουσιωτέρας ἐκδηλώσεως τοῦ εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας κρυπτομένου ποιητικοῦ πλοῦτου. Ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐντύπωσις αὕτη δὲν εἶναι κοινὴ. Ἐάν τὰ προϊόντα τῶν καλῶν τεχνῶν εἶναι ἀβρὰ ἀνθη ὑπερτέρου πολιτισμοῦ, ἢ ἐκτίμησις τῶν προϊόντων τούτων προϋποθέτει αἰσθητικὴν ἀνατροφὴν ὑπερτέραν ἐπίσης. Τὸ ρητορικὸν στοιχεῖον, τὸ χαρακτηρίσαν κατὰ μέγα μέρος, ἐκτός μεγαλοφυῶν τινῶν ἐξαιρέσεων, τὴν ποίησιν τῶν πλειόνων παλαιότερων ποιητῶν, τὸ στοιχεῖον τοῦτο τὸ προσδίδον λάμπιν τινὰ καὶ δύναμιν ἀσταθῆ καὶ ἐπίπλαστον, συναρπάζουσαν στιγμιαίως διὰ τῆς ὑποβολῆς, ἀλλὰ μὴ ἀντέχουσαν εἰς τὴν ἡρεμον κρίσιν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν, τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ὅπερ τροφοδοτούμενον ὑπὸ προσφάτων ἔθνικῶν ἀνδραγαθημάτων καὶ φλογερῶν ἔθνικῶν ἰδεωδῶν ἀπετέλεσε τὴν μᾶλλον γοητευτικὴν λάμπιν τῶν πλείστων ποιητικῶν ἔργων τῶν παρελθουσῶν δεκαετηρίδων, δὲν διαβλέπομεν πλέον εἰς τὰς ποιήσεις τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Σουρῆ, τοῦ Δροσίνη, τοῦ Προβελεγγίου καὶ τῶν ἄλλων τῆς συγχρόνου γενεᾶς μουσοπόλων. Τὰ ἔργα τούτων, τὰ πλείστα καὶ τὰ τελειότερα, προβάλλουσι ὑπὸ τοὺς ἀφελεῖς ἀλλὰ γνησίους κόσμους, οὓς παρέχει εἰς αὐτὰ τὸ σεμνὸν καλλιτεχνικὸν ἔνδυμα, κόσμους ὁμῶς οἵτινες δὲν θαμβοῦσιν ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ἐντυπώσεως, καὶ πρὸ τῶν ὁποίων

ψυχρὸν παρέρχεται τὸ πλῆθος, τὸ συνειθισμένον εἰς τὰς ζωηρὰς λάμπεις, τὰ βάνασα χρώματα, τοὺς ἀκολάστους ὠραϊσμοὺς. Τὰ μυστικά τῆς τέχνης θέλγητρα μένουσιν ἀπόκρυφα εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολλῶν, ἢ δὲ ἀβρὰ εὐωδία τοῦ εὐγενοῦς τῆς ποιήσεως ἀνθούς δὲν ἰσχύει νὰ διεγείρῃ αἴσθησιν κεκορεσμένην ἐκ δριμέων καὶ βαναύσων μύρων.

Αἱ πηγαὶ πρὸς ἃς ἐστράφη ἡ ποίησις, τὴν ὁποίαν ἐπισκοποῦμεν ἐνταῦθα, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν οἱ δοκιμώτεροι τῶν ποιητῶν αὐτῶν διέπλασαν τὰς ἐντεῦθεν ἐμπνεύσεις των, ἀνασκοπούμενα ἐνταῦθα εἰς γενικὰς γραμμάς, ἴσως χρησιμεύσωσι πρὸς εἰδικωτέραν συμπλήρωσιν τῶν γενικώτερον μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων.

Αἰωνία καὶ ἀειπάρθετος πηγή, ἀφ' ἧς ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς ἡ ποίησις ὄλων τῶν ἔθνων καὶ ὄλων τῶν τόπων, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ παρελθόν, τὸ παρελθόν, ὅπερ περικαλύπτουσι διὰ πέπλου μυστηριώδους οἱ χρόνοι, τὸ παρελθόν, εἴτε τὸ ἀπώτερον, τὸ ἀναζῶν εἰς τῆς τέχνης καὶ τῆς ἱστορίας τὰ μνημεῖα, εἴτε τὸ ἐγγύτερον, ὅπερ παρουσιάζει εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ποιητοῦ, ὑπὸ τὸ γλυκὺ αὐτῆς ἡμίφως, ἢ παράδοσις καὶ ἡ φύσις. Μεγάλῃ βεβαίως εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν ποιητῶν ἐπίδρασις τοῦ παρόντος, τῆς ἀτμοσφαιρας δηλονότι ἐν ἣ ἡ ζῆ καὶ ἀναπνέει ὁ ποιητὴς καὶ ἡτις εἶναι ἡ κυρίως διαμορφοῦσα τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ καὶ ὑποκεντῶσα ἢ μαραίνουσα τὸν συγγενῆ ποιητικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ δημιουργοῦσα κατὰ μέγα μέρος τὸν καλλιτεχνικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα. Τὸ παρὸν ἀναμφισβητήτως ἀποτυποῖ τὴν σφραγίδα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, οὐχὶ μόνον ὅταν τροφοδοτῇ τὴν ἐμπνευσίν των διὰ μεγάλων γεγονότων καὶ εὐγενῶν ἰδεῶν καὶ ἀβρῶν τῆς ζωῆς εἰκότων, ἀλλὰ καὶ ὅταν οὗτοι ἐκ τοῦ παρελθόντος τὰς πηγὰς ἢ τοῦ μέλλοντος τὰς ἐνοράσεις ἀναζητῶσι τὴν καλλιτεχνικὴν ὕλην. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι μεγάλοι καλλιτέχναι ὑπῆρξαν ὅσοι ἐξέφρασαν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν πιστὴν τὴν ζωγραφίαν τῶν

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος.

αἰσθημάτων καὶ τῶν παθῶν ἅτινα δονοῦσι καὶ διακυμαίνουσι τὴν σύγχρονον τῷ καλλιτέχνῃ ζωὴν, δὲν ἀποκλειόμεν βεβαίως τοῦ πανθέου τῆς τέχνης, ἐκείνους ὅσοι διὰ τοῦ πνεύματος τῆς νέας ζωῆς ἀναθερμαίνουσι καὶ ἀναζωογονοῦσι τὴν ἐκλιπούσαν τοῦ παρελθόντος ζωὴν καὶ τανύουσι τὰς πτέρυγας πρὸς τὰς μυστηριώδεις χώρας ἐκλιπόντος κόσμου, ἢ ἐκείνους ὅσοι εἰς τὸ μέλλον τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀγνωστον φέρονται ὡς ἐπὶ προφητικῶν πτερύγων, διαπλάττοντες κόσμους ὄνειρώδεις καὶ ποιητικὰς οὐτοπίας. Ἄλλα πρὸς τὰς χώρας τοῦ παρελθόντος τὰς θελκτικὰς, πρὸς ἐκείνας κατὰ προτίμησιν πλανᾶται ἡ ποιητικὴ φαντασία, εἴτε ἵνα ἐπὶ νέων τόνων ψάλῃ τὸ ἄσμα τῶν παλαιῶν καιρῶν, εἴτε ἵνα ἀντλήσῃ τῶν εἰκόνων τῆς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μαγείαν.

Διὰ τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην βεβαίως, τὸ παρελθόν, καὶ τὸ ἀπώτερον καὶ τὸ ἐγγύτερον, εἶναι ἀστείρευτον μεταλλεῖον ποιητικῶν ἐμπνεύσεων. Ὁ ἑλλήν ποιητὴς, περιφέρων τὰ βλέματα ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἔχει πρὸ αὐτοῦ διηνεκὲς τὸ ὄραμα τοῦ παρελθόντος καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ ἀναζῆ μεταξὺ τῶν μᾶλλον διεστώτων αἰώνων. Τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης, τῆς αἰωνίας καὶ ἀγήρω, εἴτε τὸν ἀραχνούφαντον, βύσσινον, ἰώδη πέπλον τῶν δύσεων περιβαλλόμενα, εἴτε ὑφούμενα εἰς γιγαντίας γραμμάς εἰς τοῦ ἀργυροῦ σεληνόφωτος τὴν πλημμύραν, ψιθυρίζουσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ τὴν μυστηριώδη φάτιν τῶν αἰώνων. Καὶ παρὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην φαντασμαγορίαν τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλλήνος ποιητοῦ ψάλλουσιν εἰς περιπαθεῖς τόνους τὸ ρωμαντικὸν ἄσμα τοῦ ἐγγυτάτου παρελθόντος αἰδροσολογούμενα παραδόσεις τοῦ ποιητικώτερου τῶν λαῶν, αἱ ἀναθυμιάμεναι ἀπὸ τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων τὴν περιπάθειαν καὶ τὴν χάριν, ἀπὸ τῶν ἀφηγήσεων τὰ ἰδεώδη πλάσματα. Εἰς τὰ ἄσματα καὶ τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀφηγήσεις ταύτας ἐμψυχοῦται ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος, ἡ ποικίλη, ἡ ἰδανικὴ, ἡ εὐγραμμος. Δένδρα καὶ πηγαὶ καὶ ἄνθη, καὶ οἱ ἀστέρες καὶ ἡ θάλασσα, πᾶν ὅ,τι ζῆ καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει, πᾶν ὅ,τι λάμπει καὶ πᾶν ὅ,τι εὐωδιά, πᾶν ὅ,τι ἀποθνήσκει καὶ πᾶν ὅ,τι καταστρέφεται, ἐμψυχοῦνται διὰ ἀπὸ τὴν περίσσειαν τῆς ζωῆς, ἣτις διαπνέει τὴν ἑλληνικὴν ἀτμόσφαιραν, ἀπὸ τὴν πλήμμυραν τοῦ ἔρωτος, ἣτις ζωογονεῖ τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἣτις εἰς τὴν χώραν αὐτὴν θερμαίνει τὸν κόσμον τῶν ζώων καὶ τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐκείνου ἐν τῷ ὁποίῳ κινεῖται νομίξεις ἡ ἑλληνικὴ φύσις εἰς τὸν παναρμόνιον χορὸν τῆς ζωῆς.

Καὶ ὅλαι αὗται αἱ εἰκόνες τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας αἱ ζωγραφαί, ὅλαι συμμίγνυνται καὶ ἀδελφοῦνται καὶ συμπλησι-

ζοῦσιν ἐν τῷ ἀπείρῳ τῶν αἰώνων πρὸ τοῦ ἑκστατικοῦ θεωροῦ, καὶ τὰ μακρὰν φέρονται ἐγγύς καὶ τὰ ἐγγύς μακρὰν. Καὶ ὅπως ἡ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμόσφαιρας συντέμνει τὰς ἀποστάσεις καὶ καθιστᾷ ὄρατὴν τὴν χρυσελεφαντίνην θεάν τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὸν πλεοντὰ ἐκ Σουνίου, οὕτω καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν αἰώνων φαίνεται διαυγεστέρα εἰς τὴν χώραν ἡμῶν καὶ ὁ πάγκαλος ἑλληνικὸς κόσμος ἀντικατοπτρίζεται ἐν μέσῳ ἡμῶν ὡς χθεσινὴ ὑπόστασις.

Ἀπὸ τῶν συγχρόνων λοιπὸν ἑλλήνων ποιητῶν δικαιοῦμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν τὴν καλλιτέχνην, τὴν ἀβρὰν, τὴν εὐγενῆ παράστασιν ὄλων αὐτῶν τῶν ἐξαισιῶν θεαμάτων, ὄλων τῶν μυστηριωδῶν ἐνοράσεων τῆς ψυχῆς, ὄλων τῶν γαλανῶν ὄνειρων τῆς φαντασίας, ὄλων τῶν σκέψεων, τῶν ρεμβασμῶν καὶ τῶν διαθέσεων τῆς ψυχῆς, ὄλου τοῦ ὑπεργείου τούτου κόσμου τοῦ ἀνελισσομένου ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανόν. Καὶ δικαιοῦμεθα ἐπομένως νὰ ὤμεν αὐστηροὶ πρὸ τῶν κακοζήλων παρακρούσεων τῆς φαντασίας, πρὸ τῆς ἀτέχνου ἀπομιμήσεως ξένων αἰσθημάτων καὶ ξένων τάσεων, πρὸ τῆς βαναύσου ἀντιλήψεως τῆς φύσεως, πρὸ τῆς χυδαίας ζωγραφίας τετριμμένων εἰκόνων, πρὸ τῶν ἀνάρθρων κραυγῶν ἐζητημένου ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀκαιρος πρόφασις προβαλλεῖ συχνάκις τὸ σεμνὸν ὄνομα τῆς πατρίδος, καὶ δικαιοῦμεθα ἐπομένως ν' ἀποτείνωμεν πρὸς τοὺς βεβήλους: οὐ λήψει τὸ ὄνομα τῶν καλῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἐπὶ ματαίῳ.

Εὐχάριστον εἶναι ὅτι ἐν τῇ νεωτάτῃ φάσει τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως ἡ διεύθυνσις τῆς ποιητικῆς φαντασίας ἐτράπη δρόμον φυσικώτερον, ὅστις ὑπόσχεται νὰ φέρῃ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ποίησιν πρὸς τὰ ἀληθῆ τεμένη τῆς Τέχνης. Ἡ τάσις αὕτη, καὶ ἂν ἔτι ἀπὸ τοῦ νέου ἡμῶν Παρνασοῦ δὲν εἶχον ἀκουσθῆ ἔπη ἀφόγου ἐντελείας, θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς λίαν παρήγορος. Ἀπλῆ ἐπισκόπησις τῆς ποιητικῆς ἐργασίας τινῶν μόνον ἐκ τῶν ποιητῶν, ὧν ἡ ἰδιοφυῖα ἐξεσημάνθη κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, θὰ ἤρκει νὰ καταδείξῃ τοῦτο.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης, ὁ ποιητὴς, τοῦ ὁποίου τὰ πρῶτα ἀβρὰ φιλοπαίγμονα στιχουργήματα βλέπομεν τὸ πρῶτον ἐν τῷ «Ραμπαγᾶ», πρῶτος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θερινῆς διαμονῆς ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν μέσῳ τῆς πλουσίας φύσεως τῶν εὐβοϊκῶν παραλίων, ἐν μέσῳ τοῦ φυσικοῦ βίου τῶν ἀγροτῶν, ὧν ἐνωτίζεται τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἄσματα, καὶ μετὰ τῶν ὁποίων μεταλαμβάνει τῶν ἀφελῶν θελγῆτρων τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, βαπτίζει τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἰς τὰ δροσερὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῶν δημοτικῶν παραδόσεων, καὶ εἰς τὰς μυροδόλους ἐπιστολάς, ἃς ἐπιστέλλει τῇ «Ἐστία», τὰς «Ἀγροτικὰς Ἐπιστολάς», ζωγραφίζει με ἐλαφρὰ χρώματα ὕδατογράφου συμπαθεῖς

εικόνας τοῦ βίου ἐκείνου, ἀφελείς ἔρωτας, ἀγνά αἰσθήματα καὶ πλέκει στίχους ἀνοθεύτου εἰδυλλιακῆς χάριτος. Ὁ ὀλίγος κόσμος, ὁ δυνάμενος νὰ αἰσθανθῆ καὶ νὰ κρίνῃ τῆς τέχνης τὰ ἔργα, ὁ κεκορεσμένος ἐκ τῆς ξενοτρόπου ποιητικῆς φλυαρίας, εἰς τὰς λεπτὰς καὶ ἀφελείς ἐκείνας, αἰτινες ἀπλήστως ἀνεγνώσθησαν, ἀνεῦρε παρθενικὴν φιλολογικὴν ἀπόλαυσιν. Πόσον δὲ ἐπέδρασεν ἡ πρωτότυπος χάρις τῶν σελίδων αὐτῶν ἀποδεικνύει ἡ παρατηρηθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τάσις νεωτέρων τινῶν ποιητῶν πρὸς ἀπεικόνισιν εἰδυλλιακῶν σκηνῶν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, τάσις βεβαίως πρόσκαιρος, ἣν ἐνέπνευσε πνεῦμα μιμήσεως μόνον καὶ ἣτις ἐπλούτισε ἀπλῶς τὰς σελίδας τῶν περιοδικῶν μὲ ἀχρῶς τινὰς ἔρωτας βοσκῶν καὶ βελάσματα ἀρνίων, ἀλλὰ τὰς ὁπωσδήποτε ἱκανὴ νὰ καταδείξῃ τὴν φιλολογικὴν ἐντύπωσιν τῶν παρθένων ἐμπνεύσεων τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ. Εἰς ποιητικὰς σημειώσεις ἐρριμμένας ἀτάκτως ἐδῶ κι' ἐκεῖ, συναντᾷ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας ποιήματα ἀφελοῦς εἰδυλλιακῆς χάριτος, ἀποπνέοντα τὸ ἄρωμα τοῦ βουνοῦ καὶ ἐκδηλοῦντα τὰς πρώτας τάσεις τῆς ἰδιοφυίας τοῦ ποιητοῦ. Ἄλλ' ἀρτιώτερον ἐκδηλοῦται ὁ ποιητικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ διὰ τῶν «Εἰδυλλίων», ποιησεων εἰς τὰς ὁποίας ὁ βίος τῶν χωρίων καὶ τῶν νήσων μας, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως ἀναπαρίσταται καὶ ζωγραφίζεται ἀρτιώτερον, καὶ εἰς τὰς ὁποίας τὰ πάθη, τὰ αἰσθήματα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς καλλιτεχνικοὺς στίχους. Καί, εἴτε ψάλλει ὁ ποιητὴς τοῦ ξενητεμένου τὸν πόνον, εἴτε τὰ ἔρωτικά εἰδύλλια τῶν παρθένων τοῦ χωρίου, εἴτε ἐνδύει εἰς ἀρμονικοὺς στίχους δροσερὰς παραδόσεις εἰς τὰ «Μάτια τῆς Βασιλοπούλας» ἢ τὸ «Βοτάνι τῆς Ἀγάπης», ἀπὸ τῶν στίχων τοῦ ἀκτινοβολεῖται ἡ θερμὴ ἐκείνη καὶ τὸ χρῶμα, τὸ ζωοποιοῦν τὰ ἔργα ὄλων τῶν ποιητῶν ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπαξίως ἀπεδόθη τὸ ὄνομα τῶν ἔθνικῶν ποιητῶν. Ἀπὸ τῶν αὐτῶν διαυγῶν πηγῶν εἶναι ἠντλημένοι αἱ ἐμπνεύσεις ὄλων τῶν νεωτέρων ἔργων τοῦ Δροσίνῃ καὶ ἡ αὐτὴ ἑλληνικὴ χάρις καὶ ἀρμονία ἀκτινοβολεῖται ἀπὸ τῶν σελίδων ὄλων τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ τόμων.

Ἄλλ' ἐάν μὲ ἐλαφρὰ χρῶματα ὕδατογράφου ἐζωγράψισεν τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, καὶ εἰς τόνους ἀφελοῦς χάριτος ἔψαλε τὰ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὁ Γεώργιος Δροσίνης, — ὁ Κωστής Παλαμᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις καὶ ἡ θερμὴ τοῦ αἰσθήματος ὑποδηλοῦνται ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων ἐν τῷ «Μὴ Χάνεσαι» καὶ τῇ «Ἐστία», ὁ Κωστής Παλαμᾶς, βαθύτερος ἐκείνος, ἀναζητῶν τοὺς μαργαρίτας τῆς ποιήσεως ὑπὸ τὰς ἐπιφανείας τῶν ἀνθρώπινων παθῶν καὶ τῶν φυσικῶν εἰκόνων, ρίπτει ἐπὶ τῆς ὀθόνης τοῦ ποιητικοῦ

πίνακος γραμμὰς καὶ χρῶματα ἀτάκτως πολλακίς, χωρὶς νὰ προσέχη εἰς τὰς κοινὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ ὑπὸ τὰς γραμμὰς ἐκείνας καὶ τὰ χρῶματα ἐκπηδᾷ ἡ εἰκὼν τῆς φύσεως ἀρτιώτερα καὶ ζωντανωτέρα, καὶ ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις, καὶ ἡ αἰσθηματικὴ χάρις ἐκχύνονται πάλλουσαι καὶ ζωνταναί. Τοιαῦτα ἔργα, ἀψόγου τεχνικῆς ἐντελείας καὶ ποιητικῆς δυνάμεως, ἀπαντᾷ τις εἰς πᾶσαν σελίδα τῶν «Τραγουδιῶν τῆς Πατρίδος», τραγουδιῶν εἰς τὰ ὁποία ἡ πατρίς ἡ ὠραία, ἡ πατρίς ἡ πολυπαθῆς, ἡ πατρίς ἡ δοξασμένη, ἡ πατρίς ἡ πτωχὴ, ἡ πατρίς μὲ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς πόθους καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς, ἐψάλλῃ εἰς στίχους, τοὺς ὁποίους δὲν ἀνταλλάσσομεν πρὸς ὄλους ὁμοῦ τοὺς πατριωτικοὺς παιᾶνας καὶ τὰ πατριωτικὰ ἔπη καὶ τοὺς διθυράμβους στιχουργῶν τινῶν, ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ὁποίων ἐσυλήθη ὁ ἀμαράντινος τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ στέφανος.

Ἄλλ' ἡ ποίησις τοῦ Κωστή Παλαμᾶ εἶναι καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν λουσθεῖσα εἰς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τὰς πηγὰς. Ἐάν δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ποιητὴς, ὁ ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος ὁ αἰσθανθεὶς ταύτην ποιητικῶς καὶ οὐχὶ ἀρχαιολογικῶς. Ἡ φαντασία αὐτοῦ διὰ τῆς νέας ζωῆς ζωογονεῖ τὸν παλαιὸν κόσμον. Ὑπὸ τὰ ψυχρὰ μάρμαρα τῶν ἀρχαίων ἀθροίζεται εὐλαβῆς πρὸ τῶν ἐνοράσεων τῆς ψυχῆς τοῦ ὁ ἀρχαῖος κόσμος, αἱ ἀττικαὶ παρθένοι παρελαύνουσι μεστὰ ζωῆς καὶ χάριτος ἐν τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων, καὶ πρὸ τῶν ὁμοιωμάτων τῶν θεῶν ὁ ποιητὴς δὲν θαυμάζει τὸ ἔργον τοῦ τεχνίτου, ἀλλὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ εὐσεβοῦς ἐνθουσιασμοῦ καὶ εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ἀναβαίνει θερμὴ, εἰλικρινὴς, χλιαρὰ ἢ προσευχὴ. Εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ «Ὑμνον πρὸς τὴν «Ἀθηνᾶν» ψάλλει τὴν παρθενίαν, τὴν σοφίαν, τὴν δύναμιν, ψάλλει τὴν ἱερὰν πόλιν τῆς θεοῦ, τὸ ἰοστέφανον ἄστυ, καὶ οἱ στίχοι τοῦ πρὸς τὴν θεὸν ἀνέρχονται ὡς θυμίσμα εὐλαβοῦς ὕμνου ἐν συντριβῇ καὶ κατανύξει. Ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν αἰῶνων διαυγάζεται πρὸ αὐτοῦ, ἀτμόσφαιρα ἑλληνικὴ, καὶ ἡ ἀρχαία θεὸς ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ὡς Παρθένος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου πρὸ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ. Καὶ ὅτε πάλιν ψάλλει τὴν Ἀφροδίτην, δὲν ψάλλει τὸ πάγκαλον μαρμάρινον ὁμοίωμα, ἀλλὰ ψάλλει τὴν «ξενητεμένην θεόν».

Θεά, πὸ ζῆς ἀθάνατη μακρὰ ἀπ' τὸν Ὀλυμπό σου,
Ἄπ' τῶν Κυθῆρων τὰ νερά, κι' ἀπ' τοὺς ἀφροῦς
[τῆς Κύπρου,
Κι' ἀπὸ τὸν καθαρῶτατον ἀέρα τῆς Ἀθήνας,
Κι' ἀπὸ τὰργίτικα βουνά κι' ἀπ' τῆς Ἥλειας τοὺς
[κάμπους,
Κι' ἀπὸ τὴν ἡλιοφώτιστην πατρίδα, ἀπ' τὴν Ἑλλάδα!

Καὶ πάλιν πρὸ τῶν θαυμασίων ἀναγλύ-

φων του Κεραμεικού, προσέρχεται ίνα κλαύση επί τάφων άκλαύστων άπ' αίωνων και οι στίχοι του άπατριζονται ως θυμίαμα χριστιανικού λιβανωτού πρό των αρχαίων μαρμάρων και ο ποιητής ψάλλει εις τον πολεμιστήν Δεξιλέων την έλληνικήν νεότητα και ανδρείαν, θρηνεί μετά του 'Αγάθωνος άποχωρισμένου της γυναίκος του, και πρό του αναγλύφου της κόρης 'Ηγησοῦς ύμνοι «τά άείζων» επί του τάφου δραμα της έλληνικής παρθενίας και χάριτος». Τοιαύτη παρουσιάζεται ή άρχαιότης εις τάς ποιήσεις του Έλληνοποιητού, άναζῶσα και αναθερμαινομένη άπό τον αυτόν πάντοτε ουρανόν και τον αυτόν ήλιον.

'Αλλά τό παρόν, τό παρόν ούχι ως άποτυπουν την σφραγίδα της εποχής επί του ποιητού, τό παρόν ως πηγήν έμπνεύσεως, μή τό ζητήσητε εις τους στίχους ουδενός άλλου ποιητού, είτε οἷτος ύμνοι των φαληρικῶν περιπάτων και των θερινῶν ασύλων της Κηφισίας τάς καλλονάς, είτε και τό κοινωνικόν, τό παρόν τό άληθές μέ τάς κωμικάς του άπόψεις, τό παρόν τό μεταβατικόν, ζητήσατέ το εις τους στίχους του Σουρή. 'Ο Σουρής είναι ο συγχρονώτερος των ποιητών. Είτε εις την σειράν των ποιητικῶν του τόμων, είτε εις την σειράν του «Ρωμηού», τό παρόν παρελαύνει φωτογραφημένον. 'Ο Σουρής, του οποίου ή φιλοσοφική σκέψις δέν έξεδηλώθη μόνον άπό του «Φασουλῆ Φιλοσόφου», ο Σουρής οστις υπήρξε φιλόσοφος προτού υποδυθῆ τον Φασουλῆν του «Ρωμηού» του, έχει την υγιέστεραν αντίληψιν της συγχρόνου ζωής. Τάς κοινωνικάς κακίας διαβλέπει υπό την άληθῆ αὐτῶν ὄψιν, ως προϊόντα άτελείας, άμαθείας, μεταβατικότητος, άβδηριτισμοῦ άν θέλετε. Καί διά τουτο ή Μοῦσα του δέν ὀργίζεται, τά βέλη του δέν έμβαπτίζονται εις της σατύρας την χολήν, και τά τραύματα αὐτῶν είναι άνώδυνα. 'Ο Σουρής σκῶπτει και εις τό σκῶμμα αὐτοῦ τό εύφυές, τό σπινθηροβολοῦν, τό άκακον, αἱ κοινωνικά κακία και τά έπεισόδια της

ήμέρας περιβάλλονται ὄψιν ίλαράν.

'Εν γένει δέ τά ποιητικά έργα και των ποιητῶν τούτων και των δοκιμωτέρων έν γένει της συγχρόνου γενεάς, έχουν τοῦτον τον κύριον και οὔσιώδη χαρακτήρα, οτι και όταν δέν αίρωνται εις τάς αἰθερίας του ὕψηλου χώρας και όταν δέν έκδηλώσι ζωντανήν και πάλλουσαν την εικόνα της φύσεως και την ζωγραφίαν των παθῶν, παρουσιάζουσιν ὁμως πάντοτε σχετικήν καλλιτεχνικήν άρτιότητα και εύγένειαν και πρωτοτυπίαν έμνεύσεων και εύσυνείδητον έκτέλεσιν, καλλιτεχνικά προσόντα λίαν εύοίωνα και καταδηλοῦντα οτι ή νεοελληνική ποίησις εισήλθεν εις στάδιον άνελίξεως, ὁσημέραι άπομακρυνόμενον της άδρότητος των πρωτογενῶν περιόδων.

* * *

'Αγνοοῦμεν εάν αἱ γενικά γραμμαί, διά των ὁποίων έπειράθημεν, ούχι νά χαρακτηρίσωμεν, αλλά νά υποδηλώσωμεν άπλῶς τον καλλιτεχνικόν χαρακτήρα της ποιητικής παραγωγῆς της τελευταίας δεκαετίας, ήρκεσαν νά υποδείξωσι την εύάρεστον τάσιν, ήν έξεδήλωσεν ή νεοελληνική ποίησις έν τη τελευταία αὐτῆς φάσει πρός υγιέστερας έμπνεύσεις και εύσυνείδητον περιτέχνησιν της έξωτερικῆς μορφῆς των προϊόντων αὐτῆς, τάσιν ήτις διαφαίνεται και εις τά νεώτερα έργα νεωτάτων και εύέλπιδων μουσοπόλων' υποθέτομεν ὁμως οτι δέν θά υπάρξη τις ο δυνάμενος ν' άρνηθῆ την τάσιν ταύτην. Καί δικαιούμεθα έπομένως νά έλπίσωμεν άπό των νέων ήμῶν ποιητῶν την άβράν, την καλλιτεχνον, την εύγενῆ παράστασιν ὄλων των έξαισίων θεαμάτων, ὄλων των μυστηριωδῶν ένοράσεων της ψυχῆς, ὄλων των γαλανῶν ὀνειρων της φαντασίας, ὄλων των σκέψεων, των ρεμβασμῶν και των διαθέσεων της ψυχῆς, ὄλου του ὕπεργείου και περικαλλοῦς κόσμου, του άνελισσομένου υπό τον ελληνικόν ουρανόν.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

